

NOVIČKA

kmetijskih, obertnijskih in narodskih reči.

Izhajajo vsako sredo in saboto. Veljajo za celo leto po pošti 4 fl., sicer 3 fl.; za pol leta 2 fl. po pošti, sicer 1 fl. 30 kr.

Tečaj XII. V Ljubljani v sredo 27. decembra 1854. **List 103.**

Ali imamo res malo dobrih domačih krav za molžo?

(Konec.)

Če si hočemo dobro molzno živino izrediti, je veliko veliko ležeče na tem, kako ravnamo s kravami, ki jih imamo za pleme, in pa s teleti.

Bomo ob kratkem popisali.

1. Treba je, da je hlev prostoren, svetel, zračen, topel pa ne preveč soparčen. Ni res, da vsak berlog je dober hlev; saj ni klaja edini živež živine, ampak zrak in svetloba sta tudi živež, ki ga živina skozi kožo in pljuča vživa. Kako pa bojo pljuča in kri v nji dober zrak dobivale, če je v hlevu le smrad in soparica? Kako bo svetloba svojo moč na jetnike raztegovala, če je v hlevu temno, kakor v ječi? Da bi gospodarji, kateri od zraka in svetlobe nobenega zapopadka nimajo ali ga imeti nočejo, saj tega ne pozabili, da vsa živina je ustvarjena za prosto življenje pod milim nebom in da še na milijone glav živi v prostem stanu. Tam je zdrava in krepka; čeravno nima klaje zmiraj po volji, pa ji ne manjka zraka in svetlobe.

2. Suha stelja ji je potrebna, ker na suhi stelji, ki ji je kakor nam suha postelja, ji vse bolje tekne, kakor na mokrem, v gnojnici, ali brez stelje.

3. Snažnost ji je pol živeža, ker koža ni mertev meh, ampak je živa odeja čez truplo, v kateri je na milijone luknjic, skozi ktere v-se diha zrak, serka svetlobo in druge zračne in mokre stvari, pa tudi iz trupla hlapi ali potí, kar ni več za rabo v njem. Zato je treba živino mlado in staro večkrat na teden česati in štrigljeti, poleti tudi kopati, repe in rogove umivati in čediti. Treba je pa tudi snažen imeti ves hlev, korito in jasli.

4. Pokladati (klajo dajati) se ji mora po redu, naj je klaja zelena ali suha; na enkrat naj se je nikar preveč ne daje. Koliko je je naj bolj prav, se ravna po tem: ali je živina večja ali manjša, ložja ali težja. Za navadno se rajta na dan na vsak cent, ki ga živina vaga, 3 funte dobrega sena ali kake druge klaje, ki toliko tekne kolikor teknejo 3 funti sena.

Dobro je včasih spreminjati klajo, ker to stori, da živina zmiraj rada je in ji dobro tekne. Molznim kravam se prileže vsak dan poparjena klaja in pa med toplo pijačo reženi otrobi. To žene zlo na mleko. Zraven tega pa se ji mora tudi dobra čista voda in pa druga klaja (hrana) dajati.

Posebno na teleta v prvem letu je skerbno paziti, da se kermijo (futrajajo) in gleštajo dobro, zakaj v ti starosti se položi podstava za vse življenje, in v tem času so tudi naj bolj občutljive za vse. Naj tedaj umni gospodarji na to gledajo, da se materam ne izmolze prvo mleko (mlezva), ampak da ga sesajo telički, kar ga morejo, zakaj

ravno to mleko je naredila natura nekoliko drugač od navadnega poznejega, ker to mleko ima namén čeva izčistiti mlademu, da gré tista črnkasta limasta bloja preč, ki se je narejala skozi več mescov v čevah njegovih, dokler je v maternem telesu bival.

Za pleme namenjene teleta naj sesajo 4 tedne kolikor hočejo pri materi, pri kateri naj bojo, potem naj se ločijo od matere v posebno zagrajo, ktera naj pa toliko prostorna bo, da se zamorejo v nji prosto gibati, in tako ločene naj se le trikrat na dan še naj manj kaka 2 tedna pušajo k materi. Zadnji teden, preden se imajo odstaviti, naj se jim poklada po malem naj boljšega sena, za pijačo pa z otrobi pomešane tople vode. Ko smo jih odstavili, naj se jim trikrat na dan daje tople otrobove pijače in dobrega sena, kolikor ga hočejo, zraven tega kako pest zdrobljenega ali zmlatega ovs a. Pri taki klaji bojo teleta krepke in zdrave, pa tudi večje.

Če je vreme lepo brez vetra, naj se vsak dan po več ur spušajo iz hleva. Ni se bati, naj je pozimi ali poleti, da bi jim merzlo ali gorko vreme škodovalo, če so čverste postale po izreji, kakor smo jo ravno popisali.

Dobro gleštane teleta rastejo, da je veselje, in ko so popolnoma eno leto in pol stare, se zamorejo že za pleme rabiti.

Treba je pa, da telice in junčiki so ločeni, da se ne začno prezgodaj pojati.

Zdej pa še eno. Da je živina naša krotka, je treba vseskoz lepo ž njo ravnati, da ne postane boječa, plašna, huda. Vse te strasti spridijo kri, in taka živina ni nikdar tako dobra, kakor je krotka in prijazna. Da pa je prijazna in krotka, stori prva izreja.

Povejte nam zdej, dragi gospodarji: ali je to, kar smo priporočali za izrejo dobre molzne živine, teško storiti? Gotovo ne za gospodarja, ki ga imenujemo „dobrega“ kmeta. In lejte na to vižo, če stanovitno od roda do roda tako ravnamo, pridemo na domači zemlji do dobre živine, in nam je ni treba, po ptujem iskati. Verjemite nam, da tudi tam, kjer imajo imenitno govejo živino, niso po drugi poti do nje prišli, kakor po ti, toda stanovitno so tako ravnali njih očetje in stari očetje. Čez stanovitnost (Constanz) ne gré nič v živinoreji!

Marczelova mašina za turšico.

Že po skušnjah v Gradcu smo govorili od te mašine, ktera obropkane turšičine storže dosihmal večidel zametovane tako v moko zdrobi, da je potem za živinsko klajo popolnoma pripravna, in da moko tudi ljudje za svoj živež porabiti zamorejo. Zdej smo zvedili iz ogerskih kmetijskih časnikov, da so to mašino tudi v Peštu skusili in sicer s takim pridom, da je prehvaliti ne morejo. Goni to mašino konj, pa se dá tudi na-

praviti, da jo sopuh goni. En vagan tacih praznih storžev je Marzelova mašina v 8 minutah zdrobila.

Potovanje po okrajnah nebá.

(Dalje.)

Še jih vidim tam eno pest, ki se jim nekaj po glavi meša; kažejo, da jim ni vse prav. No, oglasite se, kaj pa vam je?

„Odkritoserčno ti povémo, da vašega zvezdoznanstva in sploh naravoslovja terpeti ne moremo, ker človeka vsega spači. Po vašem ni Bog, ki velí solncu gori ali doli iti, — ni Bog, ki zemljo v svoji desni derží ter ji poletje in zimo pošilja! Po vašem ne opravlja tega Bog, ampak slepe naravne postave so njegovi namestniki. Vi ne vidite v blisku Njegove jeze, — vam ni strela družega kot električen zrak, ki po naravnih postavah iz pozemeljskih rečí v zraku postaja in v tistem trenutku po neobhodljivih pogodbah na zemljo treši. Po vašem ne razširja Njegova roka viharjev po zemlji. Vsega tega vi ne poznate, temuč razderta ravnovaga vam je vsega vzrok. Dež, ki po suši našo zemljo okrepcava, ni dar Njegove dobrote in milosti, to je vam le igrača gorkih in merzlih vetrov!“

Ali ste se skašljali? Vsak ima svoje težave, kakor mu ravno pamet zastaja. Ali morda naravoslovci tajé, da je Bog svet ustvaril?! „Tega ne“ — bote odgovorili. Bog je tedaj v svoji neskončni vsegamogočnosti in nespremenljivosti vse ustvaril; dal je pa tudi svetovom vselej neobhodne postave, preštel je njih poti ter jim je meje postavil in zapovedal, da se vedno gibljejo po redu, ki ga je On določil. Bog se od tistega časa ni spremenil, toraj je še zmiraj stvarjenje prvim Njegovim postavam podverženo. Če mi te postave beremo v bukvah božjega stvarjenja, spoznamo Njegove zapovedi ali postave, ki jih je dal stvarjenim rečem, in kar se po teh postavah godí, se gotovo godí po zapovedju Tistega, ki jih je dal. Bog, pa noben drug, ni po stvarjenju gospodaril; božja volja so postave, tedaj mi naravoslovci pravimo, da se po božji volji godí, če se kaj po najdenih postavah stvarjenja godí. Skoraj bi bil mislil, da se le norčujete, ko sem vaše prve besede zaslišal. Viditi pa, da oponašanja ni konca ne kraja, — da mislite: da pri zvezdoznancih vse križem gré, sem tedaj vam tudi to težavo od serca odvalil. Zdaj, ko sem vam serčne skerbi pomiril, preglejte prav z mirnim duhom prečudno osnovo stvarjenja. Vsaki planet je velika in temna krogla kakor naša zemlja, solnce pa jim daje dan in noč, v tem ko se verté in krog njega plavajo, ter ima ena pola sveta noč, ko ima druga dan; s časom se pa noč in dan verstita. Zemlja se na svoji poti solncu približa: takrat imamo pa zimo, — potlej se pa odmakuje, poletje prihaja. Vsak planet dobiva svetlobo od solnca, tedaj ga zamoremo na nebu zagledati, — ko se sveti, mu pravimo zvezda.

Pri tem premišljevanji se nam vrivajo misli, da bi ti brezštevilni svetovi utegnili obljudeni biti kakor naša zemlja, akoravno bi mogle njih stvari z mnogoverstnimi drugimi lastnostmi previdene biti. Kaka neskončna širjava se odpira našemu začudenju, če premišljujemo, da je vsak tako imenovan „stoječ svet“ zopet samostojno solnce in glaviten svet, krog kterege se drugi okrogli svetovi verté! Pri teh mislih zadeva našo dušo žark božjega razodenja, njegove modrosti in nezapopadljive skrivnosti naj čistejšega duha. Veličanstvo Njegovega stvarjenja obudí v našem sercu občutke pobožnosti in ponižnosti ter našo dušo k nebesom povzdiguje, ko vidimo: kaj je nečimernost tega sveta, — ko

vidimo, da v nezmernem stvarjenji, v vednih spremembah časnih stvari večnost kraljuje.

Na Dunaji.

J. Šubic.

Davki, ki si jih ljudje sami nakladajo.

2. Pijančevanje.

A. Ljubi moj! posodi mi 10 goldinarjev, če moreš!

B. Kaj pa je že spet? Kje te spet čovlji tiše?

A. Spet imam en dolg plačati, pa ga nimam okroglega.

B. Kako to, da k meni hodiš na posodo; naj ti posodi gostinčar (birt), kteremu si že toliko zaslužiti dal!

A. Kaj mi ne privošiš poliček vina ali frakelj žganča? — saj človek tako družega veselja nima.

B. Jez nikomur ne zavidvam kapljice vina ali ola, če ima premoženje potem; pri tebi pa ni taka, kakor skušnja kaže.

A. E! to tudi mene še ni na kant pripravilo!

B. Prijatelj! pa te morebiti bo, če ne boš opustil svoje vsakdanje poti v kerčmo. Pomisli le, da tistih 10 krajc., ki jih vsaki dan, kakor dobro vém, pušaš v gostivnici, znese na leto 60 fl. in 50 kr. Čez to pa pridejo še večkrat poboljški, tako da ti na tako vižo lahko naštejem blizo 80 fl.; naredi zdej rajtingo na 20 let, in potrosil si 1600 gold.!

A. Božji križ! kaj toliko?

B. Toliko, toliko, da! Ni tedaj čuda, da taki, ki so popolnoma pijanci, zapravijo vse, kar imajo, in sebe in vso družino na beraško palico pripravijo. Če človek take nesrečneže vidi in vidi koliko nadlog mora včasih njegova žena prestati, želel bi pač, da bi nobene gostivnice na svetu ne bilo!

A. A! ta bi bila pa vendar prehuda! Kerčmarji so vendar le debri ljudjé, ker lačne sitijo, žejne napajajo in popotne prenočujejo.

B. Pa še nekaj si pozabil: saj je 7 telesnih dobrih del. Toraj ti hočem jez pristaviti, kar si sam pozabil: „oblečene gospodarje slačijo, in mnogim h pogrebu pomagajo.“

A. Ne vém: kaj s tem misliš reči?

B. Ti bom pa pojasnil. Gospodarje vabijo piti, jim dajejo na kredo, dokler ne zapoje boben. Da pa pijančevanje daje priložnosti mnogim boleznim, ti je vendar očitno na vsih, ki so se spili; marsikteri pa še tega dočakal ni, in že pred ga je mertud spravil v kertovo deželo.

A. Pa niso vsi birtje taki, kakor jih ti popisuješ!

B. Vém, da niso, — vém, da so nekteri prav pošteni možje, kakor tudi vsak, ki včasih v gostivnico gré, ni pijanec. Al kdor strup prodaja, ne more vselej vbriniti, da bi nehoté se marsikdo ne zavdal. Taka je tudi z gostivnicami. Po malem je že marsikdo začel v pošteni gostivnici poliček vina piti, pa se je privadil, in je potem zahajal v pet družih in tako pijančevati se privadil. Jez že tako pravim, da bi naj bolje bilo, ako bi le ob cestah in v mestih, kjer veliko ljudí nima domače kuhinje, gostivnice bile, — drugod jih ni treba!

A. Si pač ojster pridigovar! Kaj nek so se ti gostivnice tako zamerile?

B. Zato, ker vidim, da si v njih toliko ljudí davke naklada, ki bi jih treba ne bilo, in ki potem toliko nesreč naključijo tistim, ki so jim zapadli.

A. Vince so pili, in vince se bo pilo, dokler bo svet stal, reci kar češ.

B. Prav je — pa pojdi tudi v gostivnico po tistih 10 gold., ki jih potrebuješ; naložil si jih menda že zdavnaj tam.

J. Jažirk.